

Wetenschap&Onderzoek

Eindelijk beweging in het bewegingsonderwijs?

In december 2014 diende Jan Rijkstra, destijds Tweede Kamerlid voor de VVD, een motie in waarin hij bepleitte dat kinderen drie uur per week bewegingsonderwijs zouden moeten krijgen, gegeven door “daarvoor gekwalificeerde personen”.¹ In de jaren die volgden gebeurde er enerzijds heel veel, maar anderzijds heel weinig. Heel veel, omdat er wel degelijk allerlei initiatieven werden genomen; heel weinig, omdat er de facto ruim tien jaar later nog weinig lijkt te zijn veranderd in het bewegingsonderwijs. Zo weinig zelfs, dat in 2016 door zowel ‘links’ als ‘rechts’ initiatiefvoorstellen zijn ingediend om de eerder voorgestelde veranderingen te realiseren.² Het Ministerie van OCW vroeg daarop aan Regioplan en het Mulier Instituut om onderzoek te doen naar de “uitvoeringsconsequenties” van de diverse plannen. Dat rapport ligt er nu.³ Betekent dit dat er eindelijk beweging komt in het bewegingsonderwijs?

DOOR KOEN BREDVELD (MULIER INSTITUUT) EN JERZY STRAATMEIJER (REGIOPLAN)

Voor een goed begrip van de discussie is het van belang te beseffen dat de politieke realiteit is dat Nederland nog ver verwijderd is van het streefbeeld van drie uur gymles gegeven door vakleerkrachten. De ‘norm’ is dat kinderen op basisscholen twee uur gymles krijgen van daartoe bevoegde leerkrachten. Dat kan een vakleerkracht

zijn (een afgestudeerde van een van de zes Academies voor Lichamelijke Opvoeding of van de post-hbo-opleiding van het Ipabo), maar ook een groepsleerkracht, die is afgestudeerd aan de pabo. De afspraken die OCW en de PO-Raad in 2014 in hun ‘bestuursakkoord’ maakten, waren gericht op het voldoen aan deze normen. De door

Rijkstra benoemde drie uur bewegingsonderwijs werd daarin gekwalificeerd als een (vrijwillig) streven, de inzet van vakleerkrachten kwam in die planvorming in het geheel niet voor. In doe-het-zelftermen: men was nog bezig het lekkende dak te repareren, een nieuwe uitbouw was zorg voor later.

De feiten op een rij

De cijfers van Regioplan en Mulier Instituut bevestigen dat er nog werk aan de winkel was en is in het bewegingsonderwijs. Anno 2014-2015 voldeed 73% van de scholen aan de norm van twee uur bewegingsonderwijs. 87% voldoet aan de norm dat die lessen worden gegeven door

FOTO: ANP PHOTO

WAT MEER UREN BEWEGEN EN LES VAN EEN VAKLEERKRACHT DE MAATSCHAPPIJ OPLEVERT - BETERE MOTORISCHE VAARDIGHEDEN, MEER SPORTPLEZIER, MEER LICHAAMELIJK ACTIVITEIT, MINDER GEZONDHEIDSKOSTEN, MOGELIJK BETERE LEERPRESTATIES -, GAAT HET MINISTERIE VAN OCW NU IN KAART BRENGEN.

bevoegde leerkrachten. Kleinere scholen en protestants-christelijke scholen voldeden minder vaak aan de tijdsnorm dan grotere scholen en openbare of katholieke scholen. Bij scholen die voldeden aan de tijdsnorm, werden ook vaker bevoegde leerkrachten ingezet.

Kijken we naar de inzet van vakleerkrachten, dan zien we dat in 2013 op 21% van de scholen (exclusief speciaal onderwijs) alle gymlessen worden gegeven door leerkrachten, dat op 29% van de scholen er sprake is van een combinatie van vakleerkrachten en groepsleerkrachten, en dat op 50% van de scholen geen vakleer-

Beter bewegingsonderwijs doesn't come cheap

krachten werkzaam zijn. Ook hier geldt dat het met name kleinere scholen zijn waar minder vakleerkrachten werkzaam zijn. Verder zien we dat de inzet van vakleerkrachten meer gemeengoed is bij openbare scholen dan bij bijzondere scholen, en dat er in de grote steden beduidend vaker vakleerkrachten zijn aangesteld dan elders in het land, met name vaker dan in de zuidelijke provincies.

Investerings

Regioplan heeft in het rapport diverse scenario's doorgerekend en becijferd welke kosten daarmee zijn gemoeid. Het minimale scenario - alle scholen geven twee uur gymlessen en laten die lessen voor

80% geven door vakleerkrachten - vergt over een periode van vijf jaar 167 miljoen euro aan additionele investeringen. Het maximale scenario - de lestijd gaat van twee uur naar drie uur en al die lessen worden door vakleerkrachten gegeven - vergt, gerekend over vijf jaar, 790 miljoen euro aan additionele investeringen. Geschat wordt dat er voor deze scenario's tussen de 2.000 en 5.800 extra vakleerkrachten zouden moeten worden opgeleid. De uitbreiding van twee naar drie uur bewegingsonderwijs zou 2.200 extra gymlokalen vergen.

De onderzoekers noemen het "onwaarschijnlijk" dat de voorgestelde kwantitatieve en kwalitatieve veranderingen in het bewegingsonderwijs kostenneutraal kunnen worden doorgevoerd. Hiervoor wijzen ze onder andere op de noodzakelijke investeringen in gymlokalen, maar ook op andere kosten zoals opleidings- en reorganisatiekosten. Wat een en ander maatschappelijk opbrengt - betere motorische vaardigheden, meer sportplezier, meer lichamelijk activiteit, minder gezondheidskosten, mogelijk betere leerprestaties - is niet meegenomen in het rapport. Om die reden kan het rapport niet als een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) worden gekwalificeerd. Het rapport schetst een beeld van noodzakelijke investeringen, niet van de opbrengsten van die investeringen.

Kansen en belemmeringen

Beter bewegingsonderwijs *doesn't come cheap*, zo is wel duidelijk. In het Nederlandse bestel is daarbij een grote rol weggelegd voor schooldirecteuren en -besturen. Scholen zijn immers voor een groot deel vrij om zelf hun onderwijs vorm te geven, zo ook hun bewegingsonderwijs. Hoe kijken zij aan tegen nadere investeringen in bewegingsonderwijs?

Hoewel scholen hierin van mening verschillen, zien we wel degelijk verandingsbereidheid. Een op de vijf scholen wil de lestijd uitbreiden. De helft van de scholen zegt meer inzet van vakleerkrachten wenselijk te achten. Verandingsgezinde schooldirecteuren benoemen dat maatschappelijke kwesties als obesitas en bewegingsarmoede ook van de scholen inzet vragen. Vrijwel alle onder-

vraagde schooldirecteuren geven aan dat een vakleerkracht, door zijn specifieke scholing, een toegevoegde waarde heeft boven een groepsleerkracht. Toch betekent dit nog niet dat men ook altijd overgaat tot de aanstelling van vakleerkrachten of tot een uitbreiding van het aantal uren bewegingsonderwijs. Tot de meest gehoorde belemmeringen in deze behoren een gebrek aan accommodaties, de al overvolle agenda van de school, gebrek aan financiële middelen en soms de overtuiging dat er pedagogische redenen zijn waarom een groepsleerkracht ook betrokken zou moeten zijn bij de gymlessen.

Een aantal schooldirecteuren benoemt daarbij dat men op andere wijzen bezig is met het thema bewegen en gezondheid: bijvoorbeeld door het schoolplein bewegingsvriendelijker te maken, door met gezonde voeding in de weer te zijn, door meer samen te werken met sportverenigingen en buurtsportcoaches of door de introductie van 'bewegend leren'. Gezondheid en bewegen staan wel op de agenda, maar men geeft dat anders vorm dan via het bewegingsonderwijs.

Hoe verder?

De casus van het bewegingsonderwijs is het schoolvoorbeeld van het 'halfvol, halfleeg glas'-idee. Aan de ene kant zien we een langzame, maar gestage beweging waarbij er steeds nadrukkelijker naar het bewegingsonderwijs wordt gekeken. De zo fel bepleite drie uur gymlessen is nog altijd niet veel meer dan een stip op een wel heel verre horizon, maar in ieder geval wordt de ondergrens van twee uur nu wél serieus genomen. Bovendien gebeurt er op scholen steeds meer om de gymlessen heen. Het Ministerie van OCW heeft daarbij de toezegging gedaan ook de baten van bewegingsonderwijs in kaart te gaan brengen. Dat had ook wel eerder gekund, zodat kosten en baten in samenhang hadden kunnen worden afgewogen, maar het benoemen van de baten van bewegingsonderwijs biedt nieuw perspectief.

Tegelijk is duidelijk dat deze strijd, als men het zo wenst te noemen, nog niet is gestreden. De PO-Raad deed naar

De politieke realiteit is dat Nederland nog ver verwijderd is van het streefbeeld van drie uur gymlessen gegeven door vakleerkrachten

aanleiding van het rapport de diverse genoemde ambities af als "onhaalbaar, onbetaalbaar en onwenselijk".⁴ Meer recente rapporten van de Onderwijsinspectie wijzen op grote verschillen in de kwaliteit van het primair onderwijs. De PO-Raad sprak daarbij van een "code rood" voor het onderwijs.⁵ Ofwel: beter bewegingsonderwijs is bepaald niet de enige prioriteit in onderwijsland. Wat dat gaat betekenen voor de gymlessen van Nederlandse kinderen, zal de aankomende maanden (en jaren) moeten blijken. Het bewegingsonderwijs is in beweging is, maar dan wel 'in slow motion'. ●

Noten

1. Tweede Kamer, motie Rijkstra (kamerstuk 29.800-XVI, nr. 88) d.d. 16 december 2004.
2. Respectievelijk de initiatiefnota d.d. 1 februari 2016 van VVD kamerlid Rudmer Heerema en de initiatiefwet d.d. 25 februari 2016 van SP-kamerlid Michiel van Nispen (kamerstukken 34.398 en 34.420).
3. K. van Bergen, J. Straatmeijer, K. Breedveld & N. Lammertink (2017), Bewegingsonderwijs en vakleerkrachten. Eindrapport. Regioplan/Mulier Instituut, Amsterdam/Utrecht.
4. Nieuwsbericht van 24 februari 2017. Zie <https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/derde-uur-bewegingsonderwijs-onhaalbaar-en-onbetaalbaar>.
5. Nieuwsbericht van 12 april 2017. Zie <https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/code-rood-voor-het-primair-onderwijs>.

Column

Voetbalgeluk

❶ KOEN BREEDVELD

Op 11 mei speelde Ajax zich naar de eerste Europese finale sinds 1996. Op 15 mei won Feyenoord zijn eerste landstitel sinds 1999. De beelden van uitzinnige supporters waren gefundenes Fressen voor journaals, talkshows en de sociale media. De Kuip en eerder al de ArenA schudden op hun grondvesten, het testosteron knalde de huiskamers binnen.

"*You make a grown man cry*" zongen The Stones, en ja, dat doet voetbal dus ook. De achtergrond van die euforie vormt al decennia het favoriete gespreksonderwerp van filosofen en antropologen die zelf (stiekem) behept zijn met het voetbalvirus. Jouw club die wint, dat is even loskomen van de dagelijkse misère, dat is een flardje hoop in een leven vol

teleurstelling, dat is je even machtig voelen waar je je anders nietig weet. Een glimp geluk in een oceaan van tegenslag. Daags erna bieden ochtendkranten en talkshows ruimschoots gelegenheid tot een gelukzalig herbeleven. Toch komt onherroepelijk het moment dat het leven de regie weer overneemt. Files, deadlines, ontslag, scheiding, ziekte en de dood: vroeg of laat kloppen ze aan de deur en komen binnen, of je opendoet of niet.

De laatste jaren zien we dat er steeds meer onderzoek komt naar geluk. Er is een 'World Happiness Report', het CBS publiceert over geluk, er zijn geluk-professoren en zelfs bij het Ministerie van EZ dringt door dat geld alleen niet gelukkig maakt. Tot een eensluidend antwoord wat geluk nu echt is, komt dat onderzoek uiteraard niet. Ieder mens is anders.

Tegelijk: niet te veel fysiek malheur, je opgenomen weten in een sociaal netwerk, je veilig voelen en ruimte ervaren om je te ontplooiën... Zie daar een basisreceptuur voor geluk.

Sport komt in die *big picture* niet echt voor. Uiteindelijk zijn het andere zaken die bepalen hoe ons leven zich ontwikkelt. Op veel van die zaken hebben we bitter weinig invloed. Het meeste van wat ons gelukkig maakt, overkomt ons. Een vrolijke gedachte is dat niet. Misschien is dat de reden dat voetbal ons zo veel doet. Ons lot hebben we niet in eigen hand, maar als Feyenoord wint, voelt dat heel even anders. ●

Koen Breedveld
Directeur Mulier Instituut